

Nr 788

Av herr Hedlund m. fl., om vissa familjepolitiska åtgärder.

(Lika lydande med motion nr 617 i Första kammaren)

Familjepolitiken har under de senaste åren utvecklats till en huvudfråga i den politiska debatten. Olika skäl har vid skilda tidpunkter varit de tyngst vägande för att motivera samhällets engagemang för att stödja barnfamiljerna. Under vissa perioder har det befolkningspolitiska momentet dominerat. Vi betraktar familjepolitiken i första hand som en rättvisefråga, som en fråga om solidaritet olika människor och grupper emellan.

Reformerna inom det familjepolitiska området har allvarligt släpat efter. Utbyggnaden av de familjepolitiska åtgärderna har i stort följt den fortgående försämringen av penningvärdet. Standardföljsamheten har däremot varit mindre tillfredsställande. Därför bör de familjepolitiska förmånerna göras värde- och standardbeständiga.

En allvarlig brist har varit att det inte finns några riktlinjer för familjepolitikens utveckling och anpassning till de ändrade förhållanden för familjerna som samhällsomvandlingen medför. Vi kommer därför att som bakgrund till vår syn på barnfamiljernas aktuella situation presentera vårt förslag till familjepolitiskt program. Detta program, som tidigare presenterats för riksdagen, syftar till ett samlat och målmedvetet grepp om samhällets stöd till barnfamiljerna på grund av utvecklingen. Då samhällets åtgärder redan släpar efter i standardutvecklingen och kan befaras komma att ytterligare göra det under den närmaste tiden, kommer vi också att behandla barnfamiljernas mera omedelbara behov av stöd. Däremot behandlas frågan om barntillsynen i en särskild motion.

Familjepolitiskt program

I vårt familjepolitiska program ingår höjningar av de allmänna barnbidragen, införande av allmänt vårdnadsbidrag, införande av extra barnbidragsförmåner till barnfamiljer med lägre inkomster samt värdebeständighet och standardbeständighet för de familjepolitiska förmånerna.

Målet för familjepolitiken bör vara ett väsentligt förbättrat stöd till familjer med barn. Det är därvid angeläget att samhällets olika stödformer integreras med varandra. Det ekonomiska stödet bör syfta till en utjämning mellan dem som har barn och dem som inte har barn, så att inte barnfa-

miljerna ensamma behöver bära barnkostnaderna. Det bör vidare tillförsäkra familjer med låga inkomster en i förhållande till familjestorleken god grundstandard. Stödet bör verka så att största möjliga valfrihet beredes föräldrarna mellan arbete i hemmet och förvärvsarbete utanför hemmet. Detta bör särskilt beaktas under den tid då barnen är små. Vid förverkligandet av ett sådant program måste man givetvis ta hänsyn till både statsfinansiella och samhällsekonomiska omständigheter.

Allmänna barnbidrag

Sedan 1948 lämnas samhällets ekonomiska stöd till barnfamiljerna huvudsakligen i form av allmänna barnbidrag. Barnbidragets införande innebär ett betydande framsteg jämfört med det skatteavdrag som tidigare tillämpades. Skatteavdraget på den taxerade inkomsten missgynnade låginkomsttagarna. De propåer som fortfarande förekommer när det gäller införande av skatteavdrag för barn bör därför avvisas. Barnbidragen utgår lika till alla barn oavsett inkomstförhållanden. Kontantbidragsformen medger full konsumtionsfrihet.

Det allmänna barnbidragets uppgift är att jämnare fördela barnkostnaderna mellan barnfamiljer och andra grupper. Den standardskillnad som utan stödåtgärder skulle uppstå mellan barnfamiljer och andra skall så långt som är möjligt utjämnas. Samhället kan och bör emellertid inte helt och hållet övertaga barnkostnaderna. Det är — bl.a. med hänsyn till de allmänna värden som barnen utgör för föräldrarna — motiverat att föräldrarna får vara beredda att göra vissa uppoffringar för barnens skull. Skötseln av barnen är emellertid av så central betydelse att det måste anses rimligt att hela samhället bidrar till en stor del av barnkostnaderna.

Det nu utgående barnbidraget 900 kr. per barn och år motsvarar endast en mindre del av barnkostnaderna. Konsumtionskostnaderna per barn och år i en tvåbarnsfamilj kan beräknas uppgå till 3—4 gånger barnbidragets storlek. Om man därtill lägger vårdkostnaderna blir disproportionen ännu större. Det allmänna barnbidragets storlek måste avvägas med hänsyn till övriga familjepolitiska förmåner. Vi anser att barnbidraget inom tre år bör uppnå en storlek av minst 1 200 kr. per barn och år. Vi utgår då från att ett vårdnadsbidrag i någon form införes.

Vårdnadsbidrag

Genom samhällsutvecklingen har allt flera föräldrar ställts inför valet mellan hemarbete och förvärvsarbete utanför hemmet. Med den familjestruktur och den arbetsmarknad som vi hittills haft har valsituationen i stort sett endast varit aktuell för kvinnorna. En förändring därvidlag kan emellertid väntas och har redan i viss mån påbörjats. För de flesta ensam-

stående föräldrar som är vårdnadshavare är förvärvsarbete oftast en ekonomisk nödvändighet. I debatten har ibland uttalats farhågor för att mödrarnas förvärvsarbete skulle ha menlig inverkan på barnen i psykiskt avseende. Den psykologiska forskningen ger en mera nyanserad bild och betonar i första hand vikten av att barnen växer upp i en lugn och trygg miljö.

Föräldrarna bör alltså i så stor utsträckning som möjligt kunna fritt välja mellan hemarbete och förvärvsarbete. I skapandet av ekonomiska förutsättningar för denna valfrihet bör samhället medverka. I det familjepolitiska programmet bör därför ett allmänt vårdnadsbidrag ingå. Bidraget bör utgå med samma belopp till familjer med barn under en viss ålder, och åldersgränsen bör bestämmas utifrån målsättningen att bidraget skall utgå under den period då vårdnadsbehovet är störst. Åtskilliga konstruktioner av ett sådant stöd bör övervägas. Starka skäl talar för att treårsåldern åtminstone under en övergångstid fastställs som övre gräns för den period under vilken bidraget skall utgå. Då börjar barnen bli gruppintade och identifikationen mellan föräldrar och barn är i allmänhet inte så framträdande som vid lägre ålder. Man kan också överväga att sätta gränsen vid skolålderns början. Då minskar nämligen vårdbehovet, även om det inte bortfaller. Åldersgränsen kan också komma att ändras om en allmän förskoleundervisning genomföres. Man bör också överväga att göra en avtrappning av bidraget vid viss ålder. Därvid bör man se barnbidraget som ett konsumtionsstöd och vårdnadsbidraget som ett bidrag för vårdkostnaderna under den tid då vårdbehovet är störst. Som en rimlig första målsättning har tidigare av oss angivits ett vårdnadsbidrag om 1 200 kr. per år upp till treårsåldern, men bidragets storlek måste bli beroende av dess utformning då det gäller åldersgräns och eventuell avtrappning, hänsyn till barnantal, samordning med barnbidraget etc.

Extra barnbidragsförmåner till familjer med låga inkomster

De allmänna barnbidragen bör utgå med samma belopp för alla barn. Därmed sker som nämnts en allmän omfördelning av barnkostnaderna till barnfamiljernas förmån. Trots detta får föräldrarna vidkännas betydande utgifter, som inte täckes av de allmänna barnbidragen. Med hänsyn till rådande inkomstfördelning kan barnkostnaderna för familjer i lägre inkomstlägen medföra en standard som är så låg att den inte är skälig i förhållande till den allmänna ekonomiska standarden i samhället. Ett extra ekonomiskt tillskott till barnfamiljer i lägre inkomstlägen är därför motiverat. Särskilt för flerbarnsfamiljer torde ett sådant stöd vara motiverat. Varje barnfamilj bör tillförsäkras en skälig ekonomisk standard per konsumtionsenhet räknat.

Det nuvarande familjebostadsbidraget fyller till en del behovet av extra stöd till barnfamiljer med låga inkomster. Genom anknytning till bostad av viss typ utestänges emellertid många familjer med låga inkomster från detta stöd, vilket inte kan anses som tillfredsställande. Anknytningen till en speciell konsumtion är inte tillfredsställande. Ett stort antal barnfamiljer med behov av ekonomiskt stöd går miste om både familjebostadsrabatt och generell subvention, emedan de bebor bostäder där sådana förmåner inte kan komma i fråga. Medan en stor barnfamilj med relativt små inkomster helt står utan möjlighet till stöd med anknytning till bostaden har en mindre barnfamilj med relativt bättre inkomster kanske både familjebostadsbidrag och en viss generell subvention, och en tredje familj utan barn men med stora inkomster åtnjuter en betydande generell subvention. Avvecklingen av de generella subventionerna bör fullföljas successivt. Därför bör medel från bostadspolitikens område överföras till familjepolitikens.

Familjebostadsrabatterna bör ersättas med ett stöd till barnfamiljer med lägre inkomster vilket är oberoende av viss bostadstyp o.d. Detta stöd bör utformas med utgångspunkt i principen om inkomst per konsumtionsenhet.

Individuell beskattning

Det nuvarande skattesystemet med sambeskattnings gynnar inte barnfamiljerna. Genom den delreform som beslutats och som innebär att makar om de så önskar och begär har rätt till särbeskattnings har man inte heller givit barnfamiljerna någon förmån utan endast eliminerat orättvisorna för de makar som tidigare t.o.m. fick högre skatt än de skulle ha fått som ensamstående. Möjligheterna till frivillig särbeskattnings löser inte problemen för alla de makar som gör sin arbetsinsats i det gemensamma företaget, eftersom dessa är undantagna rätten till frivillig särbeskattnings.

Överväganden om den framtida utformningen av familjebeskattnings pågår f.n. i familjeskatteberedningen. Vi vill emellertid uttala oss för ett familjebeskattningsssystem som inte missgynnar barnfamiljerna. En sådan reform är i hög grad angelägen med hänsyn till den eftersläpning som barnfamiljerna fått vidkännas de senaste åren, bortsett från att man därtill kan lägga rättvisesynpunkter på frågan.

Vi anser att den grundläggande principen bör vara att varje inkomsttagare beskattas för sig efter sin inkomst, oberoende av civilstånd. Den lösningen underlättar för gifta kvinnor att efter eget bedömande ta förvärvsarbete utanför hemmet.

En förutsättning för en framtida reform med individuell beskattning är givetvis att den under en övergångstid kompletteras med schablonmässiga

beskattningsregler, som tar hänsyn till gifta kvinnor vilka på grund av ålder, bristande utbildning eller ensidig näringslivsstruktur på hemorten saknar reella möjligheter till yrkesarbete utanför hemmet. När en övergång till individuell beskattning sker måste den vidare kompletteras med ett förstärkt stöd till barnfamiljerna och utbyggda möjligheter till omskolning och yrkesutbildning för gifta kvinnor samt ökad tillgång till deltidsarbete. Förutsättningen för ett sådant skattesystem är emellertid att också kvinnor som har sin yrkesverksamhet förlagd till det egna företaget får rätt till individuell beskattning.

Barnfamiljerna och prisstegringarna

De allmänna barnbidragen höjdes den 1 juli 1965. Höjningen var mycket välmotiverad. Sedan dess har barnfamiljerna inte erhållit någon förbättring av samhällets stöd. Det har t.o.m. blivit en viss försämring av en del av stödet. Genom att inkomsterna i allmänhet stigit i absoluta tal räknat — utan motsvarande reella ökning — har ett antal familjer förlorat det behovsprövade familjebostadsbidraget eller fått en mindre del av detsamma.

Under tiden sedan 1 juli 1965 har prisstegringarna varit kraftiga. Konsumtionsprisindex steg under 1965 med 6 %, under 1966 med omkring 5 % och beräknas enligt finansplanen stiga med nästan lika mycket under 1967. Höjningarna av den allmänna varuskatten drabbar barnfamiljerna mycket hårt. Tidigare har höjningar av den allmänna varuskatten givit anledning till höjningar av barnbidragen för att kompensera barnfamiljerna. Om man ser till bärkraften drabbas en betydande del av barnfamiljerna relativt hårt också av övriga skattehöjningar. Från denna utgångspunkt är en höjning av stödet till barnfamiljerna väl motiverat.

Hyrorna har genom statsmakternas beslut, genom det onormalt höga ränteläget och genom en ryckig bostadspolitik med fördyrande långa byggtider undergått kraftiga justeringar uppåt. I nybyggda hus har kostnadsläget blivit så högt att inte ens barnfamiljer i medelinkomstlägen har råd att acceptera erbjudanden om en i och för sig lämplig lägenhet.

De hyreshöjningar som blev följderna av 1966 års riksdagsbeslut angående basräntan gjorde det motiverat att ge de ekonomiskt sämst ställda barnfamiljerna en viss kompensation. Vi föreslog därför ett extra ekonomiskt tillskott för dessa. Eftersom en reform av familjestödet till de ekonomiskt svaga barnfamiljerna ännu inte kommit till stånd, föreslog vi att kompensationen skulle ske inom ramen för familjebostadsbidragssystemet. Vi föreslog en kompensation med 125 kr. per barn för familj som erhåller extra förhöjt bidrag och 75 kr. per barn för familj som erhåller förhöjt familjebostadsbidrag. På grund av att ofullständiga familjer i allmänhet har en särskilt svår försörjningssituation och drabbas hårt av hyreshöjningarna

föreslog vi för de ofullständiga familjer som erhåller familjebostadsbidrag ett extra bidrag om 100 kr. per familj. Riksdagens majoritet var emellertid inte villig att acceptera någon kompensation.

För att kompensera prisstegringarna och återföra barnbidragen till den reella nivån 1965 är det motiverat att höja det allmänna barnbidraget med 100 kr. från den 1 juli 1967. Den förda regeringspolitiken har emellertid lett till sådant statsfinansiellt läge att inte ens en sådan välmotiverad kompensationsåtgärd är möjlig att genomföra. Man måste under stort beklagande konstatera att barnfamiljerna inte förrän 1968 kan få möjlighet att erhålla ett familjestöd som motsvarar 1965 års nivå. För att den nivån skall kunna uppnås måste barnbidraget höjas med minst 150 kr. från den 1 juli 1968. Därigenom uppnås emellertid ingen standardhöjning. Därför bör samtidigt en ytterligare höjning, som ger barnfamiljerna en skälig andel av den allmänna standardhöjningen, äga rum.

Med hänvisning till det anförda hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala sig för att de familjepolitiska förmånerna göres värde- och standardbeständiga samt tillkännagiva vad i motionen anförts angående familjepolitiskt program;

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala sig för att den nuvarande familjebeskattningen ersätts med en individuell beskattning; samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om förslag till 1968 års vårriksdag om sådan höjning av barnbidraget att 1) effekten av prisstegringar och skattehöjningar som inträffat sedan 1 juli 1965 elimineras, 2) barnfamiljerna erhåller en reell standardförbättring.

Stockholm den 26 januari 1967

Gunnar Hedlund (cp) *Nils G. Hansson (cp)* *S. G. W. Wahlund (cp)*
i Skegrie

Gustaf Svensson (cp) *John Eriksson (cp)* *Gunnar Larsson (cp)*
i Vä i Bäckmora i Luttra